

ipso princeps illi penderet; sicque ejus auctoritate fretus, « fasque nefasque confundit, abbates abbatibus, episcopos episcopis superintendere nititur, amovere catholicos, schismaticos promovere. » Pictaviensem et Lemovicensem præules e suis sedibus ejecit, et alios intrusit; et quia comprovinciales episcopi indignos illos ab ipso designatos consecrare renuebant, in eos principis iram in tantum accendit, ut Willielmus Santonensis episcopus ejusque canonici a sede sua, et ab urbe et ecclesia, « derelictis domibus et possessionibus suis, » egredi coacti sint (19).

Verum alios si vexavit, multa et ipse passus est. In Remensi concilio præside Innocentio, pro schismate damnatus est et excommunicatus, et ab omni ecclesiastico honore depositus. Dum novæ suæ legationis munus in Santonensi diœcesi vellet exercere, ab Aimaro de Archiaco milite strenuo captus est, et mensibus aliquot reclusus in carcere, nec nisi magno pretio persoluto liber evasit. Denuo fuit a Vulgrino Bituricensium archiepiscopo anathemate percussus, vetitum Aquitaniam populis et præsulibus ne in aliquo ei obedirent, aut ullum ei honorem exhiberent (20). Hinc violentia comitis in Burdegalensem archiepiscopum a canonicis electus sine comprovincialium episcoporum assensu, quin potius contradicente Agennensi præsule (21), universitas vel pars saltem maxima refragata est, nec

(19) Epistola Willel. Santon. episc. ad Vulgrinum Bitur. archiepiscopum. Labb. t. II, pag. 85.

(20) Will. Santon. ibid.

A ut cum eo communicaret adduci potuit, imo in Engolismensi Ecclesia ab eo plurimi divisi sunt. Denique ad unitatem catholicam revocato per Bernardum comite Guillelmo, sicque « pace omni Aquitaniam Ecclesiam reddita, solus Gerardus perseverat in malis: sed non multo post... impœnitens et subito mortuus sine confessione et viatico, de corpore egredientem spiritum ei reddidit cujus minister usque in finem exstiterat. Corpus ejus a nepotibus suis... inventum in lectulo suo exanime, et enormiter tumidum, in basilica quadam humatum est, sed postea a Gaufrido Carnotensi episcopo sedis apostolicæ legato inde extractum, alioque projectum est (22). » Longe aliter tamen de ipsius morte loquitur Hist. pontif. Engolism. c. 55. « Die autem, inquit, proxima mortis suæ accepimus quod in confessione sua sacerdotibus dixerit: Si partem Petri Leonis contra voluntatem Dei ignorans manu tenuerit, se confiteri et pœnitere... Sabbato autem missam celebrans maxima devotione et effusione lacrymarum, sequenti die Dominica migravit a sæculo anno 1156 ab Incarnat. Domini. Sedit in episcopatu annis 55, mensibus... diebus... unicuique capellanorum sui episcopatus in fine suo unam minam obolum dedit; et illud magnificum sidus quod claritate sui partes occiduas illustraverat, proh dolor! extra ecclesiam quam ædificavit sub vili latet lapide. Cessavit episcopatus usque xiv Kal. Julii. »

(21) Arnulph. pag. 565.

(22) Ernald. lib. II Vitæ S. Bern., c. 39

CONCILIIUM LAUSDUNENSE

DE STATU ECCLESIAE

A Girardo Engolismensi episcopo, sedis apostolicæ legato, celebratum anno Domini 1109.

(LABBE Concil., t. X, col. 762. — Rerum in hoc concilio tractatarum nihil ad nos pervenit præter decreta duo quæ subjiciuntur.)

I.

Ecclesia Sancti Petri Trenorciensibus vindicatur adversus episcopum et canonicos Nannetenses.

GIRARDUS gratia Dei Engolismensis episcopus, sanctæ sedis apostolicæ legatus.

Cum de statu sanctæ Ecclesiæ, Lausdunensi concilio, quod in basilica B. Dei Genitricis, ipso auctore ac gubernatore celebravimus, plurima pertractassem, delata est in conspectu concilii querela Trenorciensium monachorum, super Nannetensem episcopum et canonicos ejus, de ecclesia Sancti Vitalis. Crastina die, in refectorio ejusdem ecclesiæ, cum fratribus et coepiscopis nostris conveniens, Burdegalensi scilicet archiepiscopo, domino Pictaviensi, Andegavensi etiam, Cenomannensi et Redonensi episcopis, abbate quoque Angeliacensi, et abbate Sancti Eparchi, cum pluribus aliis: duabus eorumdem legitimis monachorum personis super hac causa auditis, utrisque partibus adjudicavimus sacramentum. Hoc canonice suscepto, sequenti die,

C coram omni consensu, præsentem pariter et jubente ipso Nannetensi episcopo, investituram prædictæ ecclesiæ, de manu archidiaconi sui, per privilegium quod manu tenebat, suscepi: et ex iudicio et assensu archiepiscoporum, episcoporum, abbatum et totius conventus, investituram ipsam per idem privilegium Cunaldensi priori et prædictis monachis solemniter contradidi, salvo tamen canonico jure Nannetensis Ecclesiæ, si quod esset. Ut autem res ista firma et inconvulsa permaneat, sigillo nostræ auctoritatis insigniri fecimus, et propria manu subscribere curavimus.

Factum est autem istud in Lausdunensi castro, coram positis archiepiscopis, episcopis et abbatibus, et multis aliis religiosis et nobilibus viris.

Signum Burdegalensis episcopi.

S. Pictaviensis episcopi.

S. Santonensis episcopi.

S. Agennensis episcopi.

S. Petragoricensis episcopi.

- S. Andegavensis episcopi.
- S. Cenomannensis episcopi.
- S. Redonensis episcopi.
- S. Nannetensis episcopi.
- S. Dolensis archiepiscopi.
- S. Venetensis episcopi.
- S. abbatis Vendocinensis.
- S. abbatis Malliacensis.
- S. abbatis Majoris Monasterii.
- S. abbatis Sancti Florentii.

Anno ab Incarnatione Domini 1109, epacta xxviii, indictione ii, præside domino Paschali papa Romæ, in Francia Ludovico regnante.

Ego Girardus Engolismensis episcopus et sanctæ Romanæ Ecclesiæ legatus subscripsi.

II.

Capella Sancti Stephani monachis Majoris Monasterii adjudicatur adversus canonicos Camiliacenses.

Ego GIRARDUS Dei gratia Engolismensis episcopus, Romanæ Ecclesiæ legatus, alique fratres qui nobiscum erant Andegavis apud monasterium S. Albini, in cella novitiorum ejusdem monasterii, ad quamdam causam ventilandam et discutiendam, quæ erat inter abbatem S. Martini Majoris Monasterii, et canonicos de Camiliaco, de capella prædicti castri, convenimus. Utrique enim et monachi et canonici præsentés adfuerunt, utrique causas suas ordine exegerunt. Auditis utrorumque rationibus, de ju-

A dicio tractare cœpimus. Et quia non omnes unanimiter consensimus, dilatum est iudicium ad concilium usque Lausduni ad præsens futurum. Peractoque ex more concilio, venerabiles fratres et coepiscopos, qui interfuerunt concilio, in unum convocavimus: et cum eis diligenter de iudicio prælibatæ causæ tractavimus. Quod ita pari consensu diffinitum atque sancitum est, ut capella S. Stephani, parochiali ecclesiæ quæ in honore B. Petri apostoli fundata est, inhæreat, uniatur, et sic monachi matrem et filiam possideant. Hujus autem diffinitionis nobiscum iudices fuerunt, Ernaldus archiepiscopus Burdegalensis, Petrus Santonensis episcopus, Petrus Pictavensis, Marbodus Redonensis, Hildebertus Cenomanensis

B Celebrato autem solemniter iudicio, venerabili fratri nostro, abbati videlicet Willelmo Majoris Monasterii, et monasterio ejus, suam capellam reddidimus. Ut autem diffinitio ista firmior permaneret, sigillo nostro sigillari præcipemus, et manu nostra subscripsimus.

Acta est autem diffinitio ista in ecclesia beatæ Mariæ Lausduni, in qua synodus consederat, anno ab Incarnatione Domini 1109, indictione iii, Paschali II Romanam Ecclesiam regente, regnum Francorum Ludovico rege tenente, Andegavensium plebibus Fulcone juniore præside.

Ego Girardus Engolismensis episcopus, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ legatus, huic diffinitioni subscripsi.

EPISTOLÆ ET DIPLOMATA

IN CAUSA BELLÆ INSULÆ.

(Dom Mabillon, *Annales Benedictini*, tom. VI, appendix, pag. 631.)

MONITUM.

(*Annales Benedictini*, lib. LXXIII, num. 20.)

Grandis hoc tempore (1117) controversia Rothonenses inter et Kemperlegienses monachos exorta est super Bellam Insulam, quam Leo IX et Gregorius VII Rothonensibus olim asseruerunt contra donationem ab Alano Cornugalliæ comite Kemperlegiensi monasterio ab ipsa ejus origine factam. Non obstante horum pontificum auctoritate, Kemperlegienses hanc insulam pacifice possederant usque ad hoc tempus, quo Herveus Rothonensis abbas, Conani comitis fultus præsidio, illam insulam occupavit. Querelas hac de re detulit Gurhandus abbas Kemperlegiensis ad Gerardum Engolismensem episcopum et apostolicæ sedis legatum. Is primum Conano comiti hac de causa scripsit, eumque hortatus est ut abbatem Kemperlegiensem ac monasterium illud, quod ejus antecessores in honorem sanctæ crucis fundaverant, tueretur; seque mirari dicit quod personis terræ suæ interdicit, ne ad justitiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ veniant, quod nec reges, nec cæteri principes facere ausint: multo minus id facere debeat comes, qui a vicario S. Petri, id est a summo pontifice, principatum suum teneat. Cæterum si id facere pergat, gladium beati Petri ipsi ejusque principatui imminere. Sub hæc idem Gerardus episcopus, vocatis partibus, induciisque semel et iterum Rothonensi abbati datis, cum Herveus abbas Rothonensis, ecclesiastica censura posthabita, per violentiam Conani comitis Bellam Insulam armata manu invasisset, in eum sententiam tulit una cum Petro Santonensi electo, Hugone S. Eparchii abbate, Iterio magistro scholarum Santonensi aliisque; eandemque insulam Kemperlegiensibus restitui sancivit. Quod iudicium Briccio Namnetensi, Marhodo Redonensi, Morvano Venetensi, Rivallono Aletensi cæterisque